

Tóth Edit

NINCSEN KORHATÁR
Interjú Ritoókné Ádám Magdával

Hogyan, miként támadt az a gondolatod, hogy a Jászberényi Tanítóképzőbe jöjj tanulni?

Pesten születtem, de a szüleim vidéken éltek, éppen abban az időben Jászapátin. Apám jász volt. A családja régi jászapáti család. A középiskolát Mezőtúron kezdtem el. Az 1. gimnáziumot ott végeztem, és akkor úgy gondoltam, hogy szeretnék tanítóképzőben tanulni. Volt erre lehetőség, csak néhány tárgyból kellett különbözeti vizsgát tenni, pl. rajzból és énekből.

A tanítóképző akkor középfokú intézmény volt. Szolnok megyében Jászberény volt a tanítóképzés helye, a képző híre és rangja nagyon jó volt, Jászapáti pedig nagyon közel, így kézenfekvő volt ez a választás. Visszagondolva, a lehető legjobb élményeim kötődnek a Tanítóképzőhöz.

Kikre emlékszel?

Sok mindenkire. Ha a pályám szempontjából nézem, akkor *Tóth Gyula* tanár úrra. Pedagógiát tanított. A pszichológia iránti érdeklődésem kialakulásában nagy szerepe volt. Ez '50-54 között történt. Akkor, mint lelkes tanítóképzős hallgató firtattam, hogy-hogy mi nem tanulunk pszichológiát? Tapintatosan és okosan azt mondta, na jó, akkor én adok neked könyveket, de ne mutasd meg senkinek a kollégiumban, csak titokban olvasd!

Emlékszem, amikor egyszer ott voltál Jászberényben, mesélted, hogy a kollégiumi fürdőszobában hajnalonként olvastad a pszichológia könyveket.

Igen. Szóval ő volt az egyik fontos, meghatározó személy. Nagyon-nagyon jó emlékeim vannak *Edelényi Bélánéről*, ő magyart és történelmet tanított. Hihetetlen igényesség jellemezte. Cikkeimet, tanulmányaimat ma is úgy szerkesztem, ahogy akkor megtanultuk tőle. 2007-ben találkoztam legutóbb vele. Fantasztikus szellemi frissesség van benne még mindig, sokévesen is. Kiváló színvonalon tanította a magyart és a történelmet. *Edelényi Béla* pedig a biológiát tanította szintén kiváló színvonalon, csak engem a biológia nem annyira érdekelt.

Nagyon jó volt a gyakorlóiskola. Például a *Dudás házaspár*. Tőlük igazán lehetett tanítást tanulni. Emlékezetesek voltak azok az órák, amelyeket tőlük láttunk.

Nagyon szerettem és becsültem *Andrássy Bélát*, aki akkor az igazgató volt, és még hosszú évekig az is maradt. Azt gondolom, hogy neki személy szerint is nagy szerepe volt abban, hogy a külvilág politikai borzalmi, amelyek jócskán voltak az ötvenes években, a diákok számára nem jelentek meg. Egy etikailag is meg szakmailag is nagyon tiszta, igényes képzési program volt, amit ők megvalósítottak. Egy vezetőnek ebben nagyon nagy szerepe van.

Még jó néhány egészen kiváló tanár tanított Bihari *Sándorné* testnevelő tanár volt. *Gajári Mihály* matematika tanár, *Kopácsy Béla* pedagógia tanár, *Kopácsy Béláné* énektanár.

Olyanok dolgoztak ott, akik aztán később a felsőoktatásba kerültek. Vagy úgy, hogy ott a képzőben folytatták a pályájukat, vagy úgy, hogy elkerültek más felsőoktatási intézménybe. A pedagógusképzésnek nagyon fontos műhelye volt a Jászberényi Tanítóképző.

Hogy zajlott az életek a képzőben? Bejártatok a városba?

Nem nagyon jártunk be. Ott volt a képzőben minden, a tanulószoba, a kollégium, a gyakorlóiskola. A középfokú tanítóképző szakmát és általános műveltséget is adott, és mind a kettőt jó színvonalon. Reggeltől estig

rengeteg dolgunk volt. Délután 2 és 4 között volt szabadidőnk. Én főleg zongoráztam ekkor. Akkoriban zenepedagógusi pályára készültem.

Akkoriban úgy volt természetes, hogy egészen ritkán mentünk haza. Szüleink időnként meglátogattak bennünket. Az évfolyamtársainkkal eleinte ötévente találkoztunk, most már, pár éve, minden évben. Nagyon érdekes, ahogyan leolvasható az emberek életútjáról is, hogy milyen jó útravalót kaptunk. Szinte mindenki a pályán maradt. Nagyon tisztességes emberek lettek felnőttkorukban is, mint amilyenek gyermekként is voltak.

A tanítóképző után a Budapesti Pedagógiai Főiskolán egy évet végeztem történelem-ének szakon. Akkor tanultam először pszichológiát „hivatalosan” is. Teljesen beleszerettem. Ez eldöntötte a további pályámat. Kedvező lehetőség volt számomra, hogy 1955-ben megszűnt a Pedagógiai Főiskola Budapesten, és az ELTE BTK „befogadott” néhány hallgatót. Köztük voltam én is. Ebben nagy szerepe volt annak, hogy az országos Rákosi Mátyás tanulmányi verseny 2. helyezettje voltam 1953-ban és 1954-ben is pedagógiából. Ez a mai OKTV-hez hasonló verseny volt.

1955-ben az ELTE BTK-n pedagógia-magyar szakos lettem. Akkor éppen nem volt pszichológia szakos képzés Magyarországon, de a pedagógia szakon sok pszichológiai tárgyat tanultunk. A pszichológia szakot harmadéves koromban vehettem föl harmadik szakként. 1958-ban csak négyen végeztünk pszichológia szakon az országban.

Nyilván követed a jászberényi alma mater életét? A tanítóképzés ma is létező, de a szociális képzés felé is nyitott is iskola.

Tudok róla. Sok mindenkivel van kapcsolatom

A szociális képzés indulásánál Te is ott voltál, adtad a nevedet, a szakmai hozzáértésedet. Mi motivált ebben? Mi volt benned az a késztetés, ami arra ösztönzött, hogy az induló szociális szakmát így támogasd?

Kezdetektől fogva fontos volt számomra a tanácsadó pszichológusi munkámon keresztül is, hogy hogyan lehet segíteni azoknak a gyerekeknek, akiknek az otthoni háttere, a szülők iskolázottsági szintje nem elég magas, miközben emberileg igen kiváló otthoni légkör veszi őket körül. Foglalkoztatott, hogy személy szerint hogyan lehet segíteni abban, hogy a bennük levő lehetőségeket ne akadályozza az, hogy iskolázottsági szempontból kevésbé támogató otthoni környezet veszi körül őket.

A 70-es években kapcsolatba kerültem *Ferge Zsuzsával*. A vele való kapcsolat jelentősen hozzájárult ehhez. Ő hívott a tanszékére elsősorban a munkanélküliség, a pályaválasztás, a pályafejlődés témákban. Ott egy kiváló közösséggel kerültem kapcsolatba, akik a szociális szakmában nagyon jelentős szakemberek voltak, mint *Gönczöl Katalin, Orosz Éva, Hegyesi*

Gábor, Talyigás Katalin. Akkor jött létre először Magyarországon szociális munkás képzés. Másodállásban családsegítőben is elkezdtem dolgozni, tulajdonképpen azért, hogy megtanuljam miben más ott egy pszichológusi munka, mint az egyetemen.

Hol szerezte tapasztalatokat?

A VII. kerületben, a Tánczos Éva vezetésével működő Esély Családsegítő Központban.

Itt is nagyon jó csapatba kerültem. Pozitív tapasztalataim vannak arról, hogy például cigány családokkal milyen jól lehetett dolgozni. Főleg az anyák támogatását és az ő jó hatásukat volt tanácsos felhasználni, ha egy gyermekben értékes lehetőséget láttunk, tehetséget találtunk. Ez így már nagyon ideálisnak tűnik, de tényleg ez történt velem. Munkám során jobbnál jobb emberi-munkatársi közösségekben, újabb meg újabb jó társakat találtam.

Hol tart ma szociális szakma? Mi történt vele húsz év alatt? Te hogy látod?

A jelennel már nem vagyok nagyon szoros kapcsolatban. Az ELTE pszichológia szakon egyre több feladatom volt, így nem tudtam már másodállást és oktatást vállalni a szociális munka területén.

Mindenesetre, amit látok belőle az az, hogy egy folyamatos, és nagyon jelentős fejlődést tett meg ez a szakma. A pionír korszak lendülete folytatódott, legalábbis azoknak az életében, akikkel én kapcsolatba kerültem. Ők ugyanúgy szeretik azt, amit csinálnak, és a tanítványaik is motiváltak ebben. Egyre több és egyre reálisabb feladatokat tudnak megoldani sokféle területen.

Arra is van valamennyi rálátásom, hogy milyenek az alapképzésben végzettek. Most is van olyan szakirányú továbbképzésünk – pl. itt az ELTE-n a diáktanácsadó képzés –, amelyre szociális munkások is jönnek, akiknek ez az első diplomájuk. Nagyon jó szemlélettel és felkészültséggel érkeznek.

Pszichológusként hogy látod, mi az, ami kell a szociális munkásnak a pszichológiából, anélkül, hogy a szociális munkások úgy éreznék, hogy a pszichológia bekebelezi őket?

Mi az, amit adhat a pszichológia a szociális munkának?

Azt lehet megtanítani a szociális munkásnak, hogy hogyan kell emberekkel bánni egyénileg vagy csoportosan. A segítő kapcsolatok gyakorlatát lehet megtanítani, helyesebben elkezdni megtanítani. Olyan gyakorlati órákat kell tartani, amelyekben egyénileg gyakorolja a segítő kapcsolat készségeit, egyéni vagy csoportos tanácsadás keretében. A segítő kapcsolatok magja és lényege nem nagyon tér el ezekben az egymáshoz hasonló segítő szakmákban. Az emberi kapcsolat tisztessége, tisztasága, hatékonysága

egyaránt fontos a szociális munkás életében, a pszichológus munkájában, a munkavállalási tanácsadó munkájában, vagy a gyógypedagógusból lett rehabilitációs tanácsadóéban. És még sorolhatnám sokáig a hasonló jellegű szakmákat. Mindenütt az a lényeg, hogy megtanulják, hogy hogyan lehet létrehozni kapcsolatot, megtalálni, mi az, ami tanácskérőben fejleszthető, mik azok az értékek, amikre támaszkodni lehet annak érdekében, hogy megvalósíthassa a saját céljait. És ugyanez érvényes a csoportmunkára is. Hasonló módon lehet őket felkészíteni arra, hogy miképpen kell egy csoporttal bánni. Ha a pszichológia erre vállalkozik, akkor ezzel segít a legtöbbet, mert van erre egy jó módszertana, ahogy ezt tanítani tudja. Ez nem egy versenyhelyzet a két szakterület között, ez egy segítség, hogy jobban tudják csinálni saját területükön. Nem elméletben kellene túlterhelni őket pszichológiai ismeretekkel. A pszichológusokat kell az elmélettel kellően felvértezni. Ezekben a rokon, de nem azonos szakmákban kiegészítő háttértudást kell, hogy adjon a pszichológia.

Melyek voltak a pályád a legfontosabb állomásai?

Nagyon fontos volt az első 10-15 év, amikor a tanácsadás módszereit tanultam meg alkalmazni. Rengeteg emberrel foglalkoztam, akik ma 50-55 év körül vannak, és akkor általános iskolásokként és középiskolásokként találkoztam velük. Nagyon nagy azoknak a száma, akikkel szoros kapcsolatban voltam. Akkor ezt pályaválasztási tanácsadásnak hívtuk, miközben nem csak pályaválasztásról volt szó. Igazából rengeteg más problémával is foglalkoztam, ami egy serdülőnek, egy fiatal embernek probléma lehet. Nagyon jó mestereim voltak. *Csirszka János* volt az egyik legfontosabb, de *Radnai Béláról* is kell beszélnem, aki az egyetemen tanított. Szemléletmódjával, optimizmusával, frissességével, kreativitásával nagyon fontos élmény volt az én számomra, meg sokunk számára.

Volt egy következő szakasz a 70-es évek első felében. Országos hálózatot kellett/lehetett kialakítani a pályaválasztás területén. Nagyon jó színvonalú országos hálózat jött létre. Ez azért volt izgalmas, mert meg lehetett sokszorozni azt, amit a pályám első szakaszában főleg egyedül és kicsiben csináltam. Ebből lehetett egy országos rendszert létrehozni. Ehhez sok jó kolléga kellett, a támogató Munkaügyi Minisztérium, és sok jó külföldi tapasztalat. Az a módszertani kultúra, ami a mai napig nemzetközileg is érvényes, ott alakult ki ebben az időszakban. Nagyon jó kollégákkal voltam együtt, mint *Szilágyi Klára*, *Rajnai Nadinka*. Rájuk gondolok elsősorban, és még másokra, akikkel együtt dolgoztunk az Országos Pályaválasztási Tanácsadó Intézetben.

A következő szakaszban, a MTA Pedagógiai Kutatócsoportjában dolgoztam 1974-től. Elsősorban az iskolarendszerről fejlesztéséről volt szó. Nekem ott

nagyon hiányoztak a gyermekek, de megtaláltam őket, mert elmentem a Budapesti Tanítóképző Főiskolára másodállásban tanítani. Nem hagytam abba az egyéni pszichológiai tanácsadó munkát sem. Nagyon érdekes volt az iskolarendszer egészének átlátása. Jó színvonalú emberekkel dolgoztam együtt: *Kozma Tamás, Inkei Péter, Halász Gábor, Forrai Katalin*. Közösen álmódostunk – és írtunk – az ezredforduló iskolájáról. Ezután, 80-ban, jöttem az ELTE-re oktatni. Ez megint egy újabb szakasz volt az életemben.

Tavaly jelent meg az a könyved, amelyben bemutatod a 40 éves longitudinális pályakövető vizsgálat tanulságait. Az eredmények igazolták a pályaválasztási tanácsadást, és időálló prediktorokat lehetett azonosítani.

Nagyon izgalmas volt ma felnőttként látni, és azt is, hogy a mai felnőttben, az akkori 13-14 éves gyermekben, mi volt látható.

Amint már említetted, a pályaválasztási tanácsadás nem csak a pályaválasztási kérdésekben segített, hanem életvezetési kérdésekre is rávilágítottak, és tanácsadással is szolgált.

A pályám egy következő szakasza volt, hogy elkezdtem felnőttekkel foglalkozni, felnőttek pályaalakulásával, pályafejlődésével. Nem csak azokkal, akiket gyerekkoruktól ismertem, hanem akikkel egyéb munka kapcsán találkoztam. Most már „korhatár nélkül” dolgozom. Tulajdonképpen egészen kicsi gyermekekkel nem foglalkoztam soha, de minden más korosztállyal igen.

A kortárssegítés is fontos volt számodra. Azoknak a fiataloknak a segítése, akik bekerülnek a felsőoktatásba, ahol sok minden a nyakukba zúdul, és nem tudnak a sok újjal mit kezdeni.

A magyarországi kortárssegítő mozgalom úgy kezdődött, hogy egy „Bevezetés a tanácsadás” órán meséltem a hallgatóknak arról, hogy Amerikában ez hogyan működik. Néhány nagyon lelkes hallgató azt kérdezte akkor ott az órán – ’93 szeptemberében történt –, hogy mit szólnék, ha ők most rögtön megszerveznék ezt az ELTE BTK-n. Azt mondtam: ez az évszázad ötlete. Itt nálunk a BTK-n akkor kezdtük el a kreditrendszer bevezetését előkészíteni. Ezt *Hunyady György* kezdeményezte, ő volt az ELTE BTK akkori dékánja. Ebben az új rendszerben nagyon nehéz volt eligazodni annak, aki nem ismerte az egyetemet, a képzést. Az ide bekerült elsősök tanácstalanul kóvályogtak ebben a labirintusban, amiben nem találták a helyüket. Ezt a tájékoztató feladatot elvállalták a hallgatók. Így jött létre a kortárssegítő csoport.

A Te szellemi inspirációdra és tevékeny segítségével, ami annyira jellemző rád.

Mint régi tanítvány emlékszem arra, hogy hozzánk is gyakran úgy jöttél be, hogy a külföldi tapasztalataidról beszámoltál. Ez nagyon sokat jelentett a diákoknak, de abban is szerepet játszott, hogy hogyan fejlődik a pszichológia, itt Magyarországon.

Fontos, hogy létrejött az ELTE-n az Életvezetési Diáktanácsadó 1986-ban, az egyetemisták problémáinak segítésére. 2008 őszétől elkezdődött a diáktanácsadó szakirányú továbbképzés is, ami nem csak pszichológusok, hanem egyéb diplomával rendelkezők számára is nyitva van. Az a célja, hogy közoktatási, szakképzési, és felsőoktatási intézményekben dolgozzanak olyan tanácsadók, akik életvezetési-életszervezési problémák megoldásában segítenek a hallgatóknak. A képzés TÁMOP támogatással jött létre. A TÁMOP-pályázat biztosítja a hallgatók tandíját. Célja az élethosszig tartó tanulás és a pályafejlődés segítése.

A pszichológussá válás nem a diploma megszerzésével azonos, pláne nem fejeződik be azzal. Még sokat kell tanulni. Te magad is folyamatosan tanulnál, a pszichológus pályád egy szakaszán indultál el a tereputává válás útján. Megszerezted ezeket a sajátos képesítéseket. Mit gondolsz, sokat jelent-e a pszichológusoknak az ilyen fajta, önmagukon megtapasztalt tanulás?

Abszolút fontos. Ez az, amit szakmai önismeretnek hívunk. Ahhoz is kell, hogy jobban értsük magunkat, és ahhoz is, hogy a segítséget kérő másikat jobban értsük. Ha magam nem jártam be azt az utat, amelyen a másik jár, megijedek az ő élményeitől. Nem tudom a sírását kíséreni, nem tudom az ő kétségbeesését átélni. Nem tudok elég erősen mellette állni, mert megijedek attól, amit ő átél. Ez mindenre vonatkozik, érzelmekre, indulatokra, egyaránt. És arra is vonatkozik, hogy tisztában kell lennem a saját határaimmal. Mi az, ami nem megy nekem, hogy kirajzolódjon az az út, ami nekem való, és az is, ami nekem nem való.

Fel lehet tenni azt a kérdést, hogy egy tanácsadónak szüksége van-e erre? Igen, de nem lehet előírni, kötelezővé tenni. Betervezzük a képzésbe a személyes fejlődést, önismereti csoportban és egyéni helyzetekben egyaránt, mert ez kulcskérdés. Nem csak a diáktanácsadó- vagy a pszichológusképzésben, hanem valamennyi segítő foglalkozásnál. Magyarországon vannak jó kezdeményezések, az önismeret és saját reflexió elmélyítésében, pl. a szociális munkás vagy a mentálhigiénikus képzésben.

Fontos, hogy megemlíted ezt, mert sokan nem értik mi történik ezeken a tréningeken a képzésben. Vannak, akik feleslegesnek tartják az önismeretet. Amikor a 70. születésnapod volt, rengetegen jöttek el köszönteni, tele volt a

terem virágokkal, ajándékokkal, igazi szeretet áradt feléd. Ezt nem mindenki kapja meg. Belőled árad, fakad ez a szeretet. Itt vagy, teszed a dolgodat 70 éven túl is. Minden évben születik valami új. Hogy van ez? Hogy lehet ezt csinálni?

Nem tudom. Nagyon szeretem, amit csinálok. Mostanában tanítom a flow fogalmát a tanítványaimnak, azt is, hogy hol van ennek jelentősége a pályaválasztásban. Nekem nagyon sok *flow* élményem van a tanításban, a pszichológus munkában, a munkatársaimmal való kapcsolatokban, a kutatásban. Igazában majdnem mindent szeretek csinálni, amivel foglalkozom. Hát jó, van adminisztráció is, azt azért nem annyira.

Milyen a mostani időbeosztásod?

Reggel 8-10 között egyéni tanácsadást, terápiát vállalok. Teljes óraszámomban tanítok a pszichológusképzésben nappali tagozaton, és a szakképzésben is vannak óráim.

És mi történt a zongorával?

Megvan a gyermekkori zongorám. Erre nagyon kevés időm volt, az utóbbi évtizedekben. Néha leülök zongorázni, főleg, ha egyedül vagyok otthon.

És a zene?

A zene minden mennyiségben. Rengeteg zenét hallgatok. Szellemi munka mellett, és háttér- zeneként is.

Erőforrások?

A család nagyon. Férjem, fiam, most már az unokáim. Barátok is. Nagyon sok jó barát, olyanok is, akikkel a tanítóképző óta vagyok szoros és intenzív baráti kapcsolatban. Nem egy városban élünk, és nem találkozunk gyakran, főleg telefonon tudunk beszélgetni. Életem legfontosabb barátsága a Jászberényi Tanítóképzőben kezdődött, és azóta is tart. Ő – Horváth Lászlóné Balázs Magda – biológia-földrajz szakos tanár lett.

Milyen terveid vannak?

Ami most közeli terv főleg az új képzésekhez kapcsolódik. Fontos, hogy jó tananyagok készüljenek. Elég sokat foglalkozom a munkatársaimmal együtt azzal, hogy megszerezzük az új, izgalmas, jó szakirodalmakat, lefordítsuk, kiadjuk, továbbadjuk. A képzések részeként használhatók nem csak a pszichológus, meg a tanácsadó szakpszichológus képzésekben, hanem más, már említett képzésekhez is.

Kutatási szinten is, módszertani szempontból is izgat, hogyan lehet az élethosszig tartó tanácsadást megvalósítani. Milyen eszköztára van? Hogyan

lehet a mindennapi gyakorlatban alkalmazni? Hogyan lehet abban segíteni, hogy a tanácskérő felismerje, amit egy adott időszakban érdemes csinálnia. Hogyan tud továbbfejlődni, mondjuk 60 évesen. Mi legyen az a terület, amivel érdemes foglalkoznia. Nem csak pályaszinten, hanem a napi életvitel szintjén is.

Nagyon izgalmas, amivel foglalkozol. Úgy látszik, hogy maga az élet eléd hozza a kérdéseket, Te azzal együtt mozdulsz.

Jelenleg Magyarországon az egyik legfontosabb kérdés a változás, és a változáshoz való alkalmazkodás minden életkorban. Azt keresem, hogy a tanácsadás pszichológiája hogyan tud ebben segíteni „korhatár nélkül”.

Nagyon köszönöm a beszélgetést!

Én

is

köszönöm!